

Ticaret Borsalarında Selem ve Alt Selem Sözleşmelerinin Alternatif Enstrüman Olarak Kullanılması¹

Abdullah Kılıçarslan*

Osman Okka**

Received: 15.07.2021

Accepted: 20.08.2021

DOI: 10.25272/ijisef.971841

Type: Research Article

Öz

Bu çalışmada konvansiyonel ve İslâmi ticaret anlayışı perspektifiyle selem ve alt selem sözleşmeleri ele alınmaktadır. Vadeli işlem süreci temelinde ticaret borsalarında alternatif bir enstrüman olarak alt selem sözleşmelerinin kullanımına ilişkin bir uygulama örneğine yer verilmektedir. Bu bağlamda alt selem sözleşmesinin konvansiyonel vadeli işlem sözleşmesi ile farklılıkları ortaya konulmaktadır. Selem ve alt selem sözleşmesi kapsamında işlemlere taraf olanlar, gerçek ve tüzel kişiler, yatırımcılar, sanayiciler ve tüccarlar olabileceği gibi İslâmi borsa emtia fonları da olabilecektir. İslâmi emtia fonlarının İslâm Hukuku ile uyumlu tarımsal emtialar kapsamında, selem ve alt selem işlemlerini ticaret borsası altında gerçekleştirmelerinin piyasa işlem derinliğine ve şeffaflığına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma ile elde edilen sonuç, ticaret borsalarında alternatif enstrümanlar olarak selem ve alt selem sözleşmelerinin konvansiyonel ticaret borsası vadeli işlem sözleşmelerine reel bir alternatif olarak kullanılabileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Selem, Alt Selem, Vadeli İşlem Sözleşmeleri

Jel Kodları: Q02, Q13, Q14

Use of Salam and Parallel Salam Contracts as Alternative Instruments in Commodity Exchanges

Abstract

This study addressed the Salam and Parallel Salam contracts with the perspective of conventional and Islamic trade. The futures process is based on an example of a practice on the use of Parallel Salam contracts as an alternative instrument in commodity exchanges. In this context, the differences of Parallel Salam contracts with conventional futures contract are presented. Natural and legal persons, investors, industrialists and merchants may be parties to the transactions under the Salam and Parallel Salam contracts, or they may also be Islamic exchange commodity funds. Considering that the Islamic commodity funds within the scope of agricultural commodities in compliance with the Islamic Law, performing the salam and parallel salam transactions under the commodity exchange will contribute to the depth and transparency of market transactions. The study indicates that Salam and Parallel Salam

¹ Bu çalışma Abdullah Kılıçarslan'ın Prof. Dr. Osman Okka danışmanlığında hazırladığı "Ticaret Borsaları ve İslami Ticaret Borsalarında Risk Yönetiminde Bir Model Önerisi: Vadeli Ürün Satış Modeli" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

* Dr., KTO Karatay Üniversitesi, abdullah_kilicarslan@outlook.com, ORCID: 0000-0002-7251-9990

** Prof. Dr., KTO Karatay Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, osman.okka@karatay.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7761-3951

contracts can be used as alternative instruments in commodity exchanges as a real alternative to conventional commodity exchange futures contracts.

Keywords: Salam, Parallel Salam, Future Contracts.

Jel Codes: Q02, Q13, Q14

Giriş

Günümüzde, ticaret borsalarında temel piyasa katılımcısı olarak yer alan katılımcılar (üretici, tüccar vb.) üretimin finansmanı, çalışma sermayesi ihtiyacı vb. gerekçelerle zaman zaman finansman gereksinimi ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Finansman gereksinimi içerisindeki üretici ve tüccarlar açısından finansmana erişimin en kısa ve en kolay ulaşılabileme yolu faizli kredilerdir. Faizli kredilerin geri ödemeleri, bankaların sözleşmeler çerçevesinde belirledikleri çeşitli periyotlarda (aylık, üç aylık, altı aylık, yılda tek seferde, hasattan hasata) yapılandırılmaktadır. Kredi ödemeleri, özellikle üreticileri olmak üzere belirli bir süre sonrasında, hasat geliri ile kredi borcunu ödeme, akabinde yine gereksinimler (gübre, ilaç vb) çerçevesinde kredi kullanma ve yine gelecek hasat geliri ile kredi borcunu kapatma şeklinde fasit bir daireye sokarak zor durumda kalmalarına neden olmaktadır. Bu minvalde gerek üretici gerekse tacirler olmak üzere, faizli kredilere olan bağımlılığın azaltılması suretiyle faiz sarmalından uzaklaşılması ve elde edilecek kazancın bereketlenmesi açısından selem, gereksinim duyulan bu finansmanı sağlamaktadır (Döndüren, 2010, s. 314). Normal şartlar dâhilinde faizli finansman imkânlarını kullanarak finansman elde etmeye göre selem, daha makul görünmektedir. Çünkü üretici, üreteceği ürünün bedelini peşin tahsil ederek herhangi bir faiz yükü ile karşılaşmadan, üretim veyahut pazarlama girdilerini finanse edebilecektir. Aynı durum, gerek direkt üretimde ara malı olarak kullanma gerek ticaret gerekse aracı rolü ile üçüncü taraflar için doğru zamanda, doğru fiyattan, doğru kalitede ve miktarda ürün tedariki noktasında alıcı taraf için de söz konusudur. Tarımsal üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması, aile gelirlerinin ve refahının artırılması, gıda güvenliğinin sağlanması ve ihracata katkı sunması noktasında da (Ogunbado ve Ahmad, 2015) selem sözleşmeleri aktif öncü rol izleyebilmektedir.

Cuno (2006), Mısır'da 18. ve 19. yüzyıl ekonomik aktiviteler üzerine yapılan araştırmalarda, modern öncesi Mısır'da da tarımsal piyasalarda selem, trampa, kredi vb. uygulamaların olduğunu ifade etmektedir. Modern öncesinde piyasa amaçlı üretim için kent ve kırsal kesim arasındaki ticarete, genelde şehirli tüccarlar ile yatırımcıların kırsaldaki üretimi finanse ettikleri, ortaklık geliştirdikleri ve bu çerçevede selem esaslı kredi imkânlarını kırsal kesimdeki üreticiler ile buluşturdıkları ve bu doğrultuda esasında selem uygulamalarına üretici, tüccar ve yatırımcıların aşinalığı kaynaklı olarak Mısır'da kapitalist dönüşümün nasıl kolayca gerçekleştiği üzerine araştırmalar da söz konusudur. Osmanlı'da Filistin'in dağlık bölgelerinde üretim, tüketim ve ticaret saikleriyle geleceğe yönelik tarımsal ürün tedarikinde birincil mekanizma olarak selem sözleşmesinin, kırsalda bulunan üretici kesime şehirli taraflardan sermaye akışını standartlaştırdığı, böylece kırsal kesim üretiminde ülke

yöneticilerinin, sosyo ekonomik ve politik açılardan yeni bir pencere bakış açısıyla etkisini hissettirdiği ifade edilmektedir (Resumes/ Abstracts, 2006).

Selemin olumlu etkilerinin yanında, tarihte yol açtığı iddia edilen bazı olumsuz sonuçları da yer almaktadır.

“Tefecilerin elinde çiftçinin elindeki arazisini elinden almaya yarayan bir mekanizmaya dönüştürülmesi” (Özcan, 2011, s. 298) bağlamında, İslam fıkına aykırı muamelelerin selem sözleşmesi adı altında (Çeker, 2011, s. 259) uygulanması ile tarihe Girit Yetimler Fonu vakası olarak geçen olay, selem sözleşmelerinin olumsuz vaka örneklerinden birisi olarak gösterilmektedir. 1872 yılında Girit’te sair nedenlerle zeytin hasadında meydana gelen üretim düşüşü neticesinde, ada üreticilerinin kullandıkları kredileri ödeyememe riski sonucunda, gayrimenkullerinin (ipotekli) ellerinden gitmesi korkusuyla, yerel idareye başvuruları neticesinde adanın idari yönetimi toplanarak talebi değerlendirmiş ve durumu sadrazama bildirmişlerdir. Hazırlanan çalışmada Girit Yetimler Fonu’nda 20 milyon kuruş, Tarım Kredi Fonu’nda ise 6 milyon kuruş bulunduğu, bu fonlarda bulunan meblağın borçlarını ödemeleri için köylülere %12 yerine %6 üzerinden dağıtılması talep edilmiş ve uygun bulunarak fonlardaki tutar %6 üzerinden muhataplarına aktarılmıştır. Osmanlı Devleti’nin, Girit’te tarafların bu iki fondan borçlanmaları gerektiğini teşvik ettiği, selem sözleşmelerini illegal olarak nitelendirip engellemeye çalıştığı belirtilmektedir (Saracoglu, 2007, s. 74-77).

İbni Abidin’in Reddul Muhtar isimli eserinde, üreticinin selem sözleşmeleri ile ürünlerinin çok ucuza satıldığı, şayet üreticinin selem sözleşmesi ile değil de Şeri muameleler çerçevesinde borç olması durumunda, daha karlı çıkacağı (Kaya, 2011, s. 35) ifade edildiği belirtilmektedir.

Şeyhülislam Muhammed Ebüssuûd Efendi tarafından, selemin yol açtığı tahribatın, selemde dahi aşırılıkların zulme dönüşerek köyleri harap ettiği şeklinde padişaha maruzat olarak aktarıldığı (Kahya, 2012, s. 3) da ifade edilmektedir.

Selem akdinde akde konu malın alıcı tarafından kabzedilmedikçe satışının yapılmasına cevaz verilmemektedir. Kabzedilmeden, gerçek değerleri (Tatiana, Igor ve Liliya, 2015, s. 484) dışında, fiktif satış değerleri üzerinden ticarete konu mallar, bir süre sonra balon oluşturmaya başlayacak ve en nihayetinde bir sektör veya ekonomi üzerinden patlak vererek (Döndüren, 2011, s. 236), istenmeyen durumlara zemin hazırlayabilecektir.

1. Konvansiyonel ve İslâmi Ticaret Anlayışı

Allah, yeryüzünde yaşayan tüm canlıların ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda kaynak yaratmıştır (Karaman, Çağrı, Dönmez, & Gümüş, 2017, s. 692). İslâm inancına göre, yeryüzünde tüm canlıların ihtiyacını karşılayacak şekilde bulunan kaynaklar, insanın kullanımına sunulmuş, “kaynaklardan faydalanma, kaynaklara şekil verme ve kendi ihtiyaçlarına göre dönüştürme sorumluluğunu insana yüklenmiştir.” (Khan, 2017, s. 3). Tüm canlıların ihtiyacına binaen yaratılan kaynakların, belirli grup veya zümrenin uhdesinde toplanması (tekelleşme ve güç yoğunlaşması) ve israf edilmesi men edilerek, diğerlerinin

hakları korunma altına alınmıştır. Bu doğrultuda, kaynak kullanımında stokçuluk ve israftan kaçınılması ve infak edilmesi emredilmiştir (Karaman vd., 2017, s. 693).

Yeryüzündeki kaynaklar üzerinde sorumluluk sahibi olan insanın özgürlüğü, İslâm'a göre, haram ve helal ekseninde (Okka & Kazak, 2020, s. 102), etik ve ahlaki birtakım kısıtlar çerçevesindedir. İslâm, insan hayatında salt birtakım ritüeller, ibadetler ve ahlaki öğretilerle yer almamakta, aksine, bütüncül bir hayat perspektifiyle, insanın tüm düşünce ve davranışlarını kapsayıcı ve etkileyici bir çerçeve ortaya koymaktadır (Okka & Kazak, 2020, s. 316). İslâm'a göre insan, inanç, amel, söz ve fiillerinde (Hasanuzzaman, 2017, s. 7), maddi ve manevi tüm yönleriyle, dengeli bir yaşama sahiptir (Islahi, 2017b, s. 70). Bu bağlamda, İslâm'a göre, Allah'ın yeryüzündeki halifesi olarak insan, doğumundan ölümüne, yaşam sürecinin her evresinde gerçekleştirdiği davranışlardan, hesaba çekilecektir (Khan, 2017, s. 48). Ahiret inancı ve ilahi rehberliğin bir bilgi kaynağı olarak İslâm (Khan, 2018, s. 52), insanın yeryüzü hayatının bir sınav olduğunu, gelecek nesillerin ilgili kaynaklar üzerinde hakkı bulunduğu, her neslin sonraki nesillere saygı göstermesi şiarıyla kendi hizmetine sunulan kaynakların bilinçsizce tüketilmemesi gerektiğini (Khan, 2017, s. 4) ortaya koymaktadır.

Yeryüzündeki yaşam sınavında, Allah'ın rızık olarak kendisine sunduğu kaynakları, geçinme ile birlikte daha müreffeh ve güçlü bir hayat doğrultusunda şekillendirmeye çabalayan insanın (Ahmad, 2019, s. 292) neyi tüketeceği, nasıl üreteceği ve dağıtımını nasıl sağlayacağı, diğer insanlarla olan kardeşlik ve eşitlik ilişkilerinin nasıl şekilleneceği sorunsalı, ilk insanın yaratılmasından günümüze süregelen meselelerin başında yer almakta ve ticaret hayatının temel felsefesine dayanak oluşturmaktadır (Chapra, 2019).

Ticaret hayatının temel felsefesi, insanlık tarihinin bilgi birikimi üzerine (Khan, 2018, s. 59) kuruludur. Bu açıdan ticaret felsefesi, toplumsal kültür ve yapısal özellikler çerçevesinde; "hâkim ticari yapının işleyişini, sahip olduğu nitelikleri, ticari hayatın doğasını, ticari topluluklar arasındaki ilişkileri ve bu konularda ortaya konulan düşünceleri eleştirel bir yaklaşımla ele alarak inceler ve değerlendirir. Değerlendirmeler ışığında ticaretin politikayla, ekonomiyle, teknolojiyle, adaletle, ahlak ve etikle olan ilişkisi ortaya konularak, sağlıklı bir ticaretin sahip olması gereken ölçü ve sınırlar sorgulanır." (Bozkurt, 2002, s. 153).

Sınırları dünya hayatı ile kısıtlı olarak, düşünce ve davranışlarına yön veren, değer yargıları ve tercihleri üzerinde etkili olan dünya görüşü, insanın, ekonomi, finans, ticaret vb. sistemlere ilişkin yaklaşımının temelini oluşturmaktadır (İkbal & Mirakhor, 2014, s. 3).

İslâm, öz itibarıyla bir yaşam biçimidir ve metodolojik açıdan insanın temel ticaret sorunlarına çözümler sunmaktadır. Bu bağlamda İslâm'da ticaret bir amaç değildir, bireysel ve toplumsal anlamda Makasid-i Şeria'ya ulaşmanın bir yoludur (Addas, 2008, s. 133).

Addas (2008), konvansiyonel ticaret anlayışının, dış uyaranlar ve tutumlar değiştiğinde, insanın takdirine bağlı olarak sonsuz bir şekilde değişim (rölativist) sergileyebildiğini, buna karşın İslâmî ticaret anlayışının, herhangi bir bilimsel araştırma kaynaklı insan düşüncesinin bir ürünü değil, aksine eşsiz bir yaşam biçimine (ahiret inancı) yol açan ilahi bir yönü bulunduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, İslami ticaret anlayışının belirli alanlarda esnek

olmasına rağmen temel ilkelerinin değiştirilemez olduğu, insan davranışlarından etkilenmediği, aynı zamanda da değişimi teşvik ederek, insanın davranışına ve niyetine doğru yola ulaşma noktasında etki ettiği belirtilmektedir (Addas, 2008, s. 51).

Ticaretin felsefi anlayış ve uygulamaları temelinde, İslâm'ın öngördüğü ticaret çerçevesi ile konvansiyonel ticaret çerçevesi arasındaki farklar, özetle Tablo 1'de yer aldığı şekildedir.

Tablo 1: Konvansiyonel ve İslami Ticaret Anlayışının Mukayesesi

Konu	Konvansiyonel Anlayış	İslâmi Anlayış
Dini inanç	Sekülerdir ve din, insan hayatının diğer alanlarından ayrıdır.	Tevhit inancı hâkimdir. Tevhit inancı, insan hayatının ekonomik alanıyla ilişkilidir.
Faaliyet özgürlüğü	Sosyalizmde hükümetler, kapitalizmde ise bireyler ekonomik özgürlüğün tadını çıkarmaktadır.	Birey ve hükümetler açısından İslam hükümleri çerçevesinde özgürlükler söz konusudur.
Eşya mülkiyeti	Sosyalizm devlet mülkiyetini, kapitalizm ise bireysel mülkiyet anlayışını öngörür.	Mülkün yegâne sahibi Allah'tır. İnsan onun emanetçisi konumundadır.
Ekonomik sistemin temeli	Faiz veya riba.	Faizsiz, kâr ve zarar paylaşımı, zekât ve tazminat esaslı.
Rekabet	Sosyalizmde rekabet yok, kapitalizmde ise makul ve etik olmayan rekabet söz konusudur.	Makul bir çerçevede rekabet ile finansal iş birliği söz konusudur.
Servet dağılımı	Sosyalizmde eşit, kapitalizmde ise eşit değildir.	Adil bir paylaşım söz konusudur.
Temel kaynaklar	Referans, insanın kişisel çıkarı bağlamında sahip olduğu ideolojik perspektiftir.	Kur'an, sünnet, icma, kıyas, içtihat.
Temel sözleşmeler	Spot sözleşmeler, forward sözleşmeler, vadeli işlem sözleşmeleri, opsiyon sözleşmeleri, swap sözleşmeleri, depo(emtia) sertifikaları ve diğer tüm finansal sözleşmeler.	Selem, istisna, icare, murabaha, mudarabe, müşaraka, arbut vb.
Temel yasaklar	Manipülasyon.	Faiz, spekülasyon, manipülasyon, kumar, alkol, domuz eti vb. sektörlerle yatırım, açığa satış, türev ürünler
Temel prensipler	Etik temellidir. Değerden arındırılmıştır. Ahlaki kaygı gözetilmez.	Etik ve değer temelli konsept söz konusudur. Risk paylaşımı ve iş birliği (ortaklık) sözleşmelerine vurgu yapılmaktadır. Kredi ve borçlanma ürünleri teşvik edilmez.
Paradigma	Geleneksel ticaret ve finans paradigması. Finans ve ticarete uygun her türlü dayanak varlıklı işlemler. Reel ekonomiyle ilişkili finansal ve ticari hizmetlerin üretkenliği ve istikrarı. Sınırlı ahlaki boyut.	Alternatif finans ve ticaret paradigması. Gerçek ve dayanıklı varlıklara dayanak varlıklı işlemler. Reel ekonomiyle ilişkili finansal ve ticari hizmetlerin üretkenliği ve istikrarı. Güçlü ahlaki boyut.

Kaynak: Ali ve Zada (2019, s. 66)

İslâmi ticaretin çerçevesi, esasında, İslâm ilkeleri bağlamında yönetilen, mal ve hizmet değişimi ile ilgili yasakları, fiyatlandırmayı, kârlılığı, gerektiğinde devlet müdahalesini, etik ve ahlaki çerçeve vb. konuları içeren ticaret sürecinin bir şemsiyesi görünümü arz etmektedir (Ali & Zada, 2019, s. 82). Bu açılardan İslâmi ticaretin konvansiyonel ticari anlayıştan fikirler, algılar, yöntem ve teoriler bağlamında (Khan, 2018, s. 59) farklılaştığı ve İslâmi ticaretin, felsefi anlamda, konvansiyonel ticaret anlayışının haramlar hariç, diğer tüm unsurlarını kapsadığı söylenebilir.

2. Selem ve Alt Selem Sözleşmelerinin Ticaret Borsalarında Alternatif Enstrüman Olarak Kullanılması

Konvansiyonel ticaret borsalarında kullanılan türev enstrümanlarının çıkış noktası, yatırımcılara riskler karşısında korunma sağlamasıdır. Değişen gereksinimler, alışkanlıklar ve ticari uygulamalar bağlamında, ticaretin kolaylaştırılması amaçlı ortaya çıkan türev enstrümanların kullanım amaçları ve içeriklerinin farklılaşarak çeşitlendirilmesi, kâr elde etme çerçevesinde arbitraj amaçlı, spekülasyon amaçlı ve korunma amaçlı işlemlerin yaygınlaşmasını, sıfır toplamlı oyun olarak dayanağı olmayan varlıklar veya fiziki teslimat amacı taşımayan işlemlerin yaygınlaştırılmasını ve riskin farklı taraflar üzerine transferi suretiyle yönetilmesini tetiklemiştir (Ayub, 2017, s. 15).

İslam âlimleri, tarıma dayalı olarak gelişim sergileyen ve zamanla finansal piyasalarda yaygın bir şekilde kullanılan ve vadeli satış hükümlerine tabi olan türev araçları, yeni bir sözleşme veyahut yeni bir yapı olarak ele almaktan ziyade, satış sözleşmeleri kapsamında değerlendirmeye tabi tutmuşlar ve değerlendirmelerini bu çerçevede ortaya koymuşlardır (Yanpar, 2015, s. 244).

Günümüz türev sözleşmelerine getirilen eleştirilerin temelinde, aşırı bilinmezlik içeriyor olmaları nedeniyle kumara benzetilmesi (Kunhibava, 2010, s. 46) yatmaktadır. İlgili türev sözleşmelerinin ekseriyetle nakdi mutabakat ile sonuçlanması, sözleşmelerin esas itibarıyla faiz, aşırı bilinmezlik ve kumar içerecek bir profil sergilemesi ve yasaklanmış varlıklar üzerine yürütülmesi, İslam hukukuna göre yasaklanmış sözleşmeler olarak görülmesine yol açmaktadır. İslâmî açıdan yasak hem içerik hem de uygulama açısından sözleşmelerin yanlışlığından kaynaklanmaktadır. Konvansiyonel türev araçlarının bazı İslami koşul ve hükümleri içermesi ile İslâmî bir nitelik arz ederek kullanılabileceğini (Injadat, 2014, s. 248) ifade eden görüşler de mevcuttur. Bu nedenle cevaz verilmeyen yönleriyle emtia ticaretinde future, forward ve opsiyon sözleşmelerinin yerine benzer niteliklere haiz İslâmî türev enstrümanlarından selem, istisna, hamîşi ciddiye (arbut), İslami swap, açık hesap satış (isticrar), şart muhayyerliği, vaad ve ödül (cuale) gibi sözleşmeler (Kunhibava, 2010, s. 47) kullanılabilir.

Konvansiyonel türev enstrümanlara alternatif sözleşmeler, riskten korunma amaçlı olarak gerçek bir ticaret temellidir. Mal ve bedel aynı anda vadeli olamaz. İslâmî ticaret borsası katılımcısı taraflar açısından enstrümanlarla korunma amacının aşağıda yer alan unsurlar çerçevesinde gerçekleşmesi gerekmektedir (Faisal, 2016, s. 47):

- (1) Riskten korunma işleminin amacı, spekülasyon yapmak olmamalıdır.
- (2) Forward anlaşma dokümanları (sözleşmeler) satılamaz.
- (3) Korunma işleminin işlem değeri, temel dokümanda yer alan ve belirlenmiş olan dayanak işlemin nominal değerinden fazla olamaz.
- (4) Riskten korunma işlemlerinin süresi, temel dokümanda belirtilen işlemlerin süresinden fazla olmamalıdır.

- (5) Korunma amaçlı sözleşme işlemleri, işleme konu ana varlıkların teslimatını içermelidir.
- (6) Riskten korunma işleminin taraflardan biri tarafından iptal edilmesi durumunda, tüm fon iptal edilen tarafa aktarılmak suretiyle takip edilmelidir.

2.1. Selem ve Alt Selem Sözleşmeleri

“Selem; vadeli misli bir mal karşılığı, mal bedelinin peşin olarak verilmesi, yani bedelin peşin, malın ise veresiye olduğu satış sözleşmesi nevidir. Alıcının selem akdi ile satın aldığı malı, henüz mal teslim edilmeden evvel üçüncü kişiye satmak üzere yaptığı selem sözleşmesi ise alt selem sözleşmesidir.” (TKBB Faizsiz Finans Sözlüğü, 2020).

Selem akdinin meşruiyeti, Kur’ân, Sünnet ve İcma ile sabittir (Çeker, 1990, s. 375). Bakara Suresinin 282. ayetinde şöyle buyrulmaktadır; *“Ey iman edenler! Birbirinize belli bir vadeye kadar borçlandığımızda borcunuzu yazın...”*. Bu ayetin nüzul sebebinin selem hususu olduğu bildirilmiştir (Baltacı, 2008, s. 151; Döndüren, 2010, s. 313).

Hz. Peygamber (s.a.v), Mekke'den Medine'ye hicretinde, Medinelilerin hurma üzerine *‘bir, iki veya üç’* yıl gibi farklı vadelerde yapmış oldukları selem akdi uygulamaları bağlamında; *“Selem yapan belirli bir ölçüde, belirli bir tartıda ve belirli bir zamana kadar yapsın.”* (Canan, 1993, s. 140-141) buyurarak seleme ilişkin temel unsurları ortaya koymuştur (Aybakan, 2009, s. 403). İhtiyaca binaen caiz görülen selem hususunda mezhep imamlarının, selem akdinin geçerli olmasına ilişkin temel şartlarda görüş birliği içerisinde oldukları, bununla birlikte bazı konularda farklı görüşler söz konusu olabildiği (Döndüren, 2010, s. 314) belirtilmektedir. Örneğin, selem sözleşmesinin vadeli olması hususunda Hanefî, Mâlikî ve Hanbelî mezhepleri aynı noktada iken, Şâfiî mezhebinin, hadiste geçen *‘belirli bir zamana kadar’* ifadesinin selem akdinin vadesiz olarak gerçekleştirilmesine engel olmadığı görüşünde olduğu (Döndüren, 2010, s. 317) ifade edilmektedir.

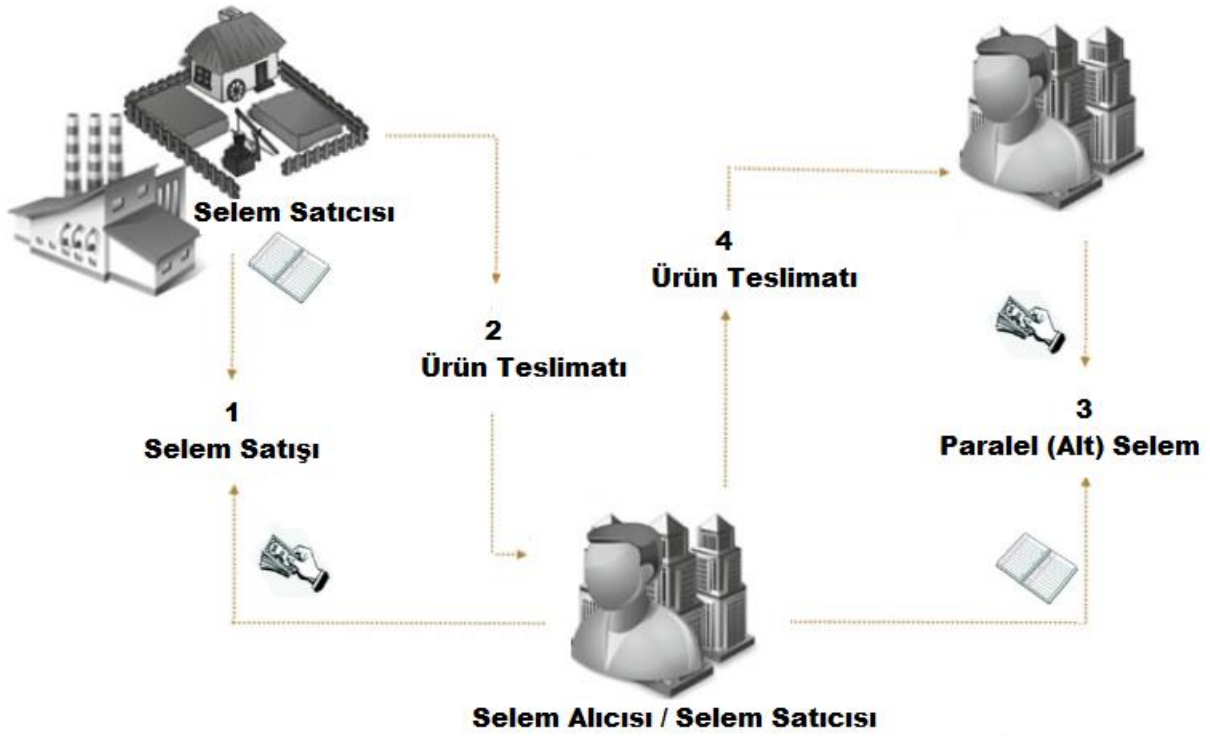
Selem satış akdinde icap ve kabul (karşılıklı rıza), gerekli ve şarttır. *“Selemin konusu olan malın cinsinin, nev’inin, niteliğinin ve miktarının bilinmesi, piyasada bulunabilir olması, anapara ile faiz meydana getiren şeylerden olmaması, belirli bir vadeye bağlanmış ve belirlene ile belirli hale gelen şeylerden olması gereklidir. Selem akdi kesin olmalı, ifa yeri belirlenmiş olmalı, taraflar açısından şart muhayyerliği taşıyor olmalıdır.”* (Döndüren, 2010, s. 314-321).

Selem akdi taraflar açısından; *“karşı taraf, fiyat, teslim ve yerleştirme, kalite, yatırım kâr veya zararı, elde tutma veya depolama, ikame ve temin edilememe, erken iptal”* gibi riskleri içermektedir (Ayub, 2017, s. 283; Şeyranlıoğlu ve Karavardar, 2019, s. 532).

Selem akdinde alıcı açısından ayıp muhayyerliği, yani *‘mülkiyeti kabzedecek kimse için temellük edilecek maldaki ayıp sebebiyle akdi bozma veya geçerli kılabilme hakkı’* (Zeydan, 2017, s. 522) sabittir. Selem akdinde, akde konu mal alıcı tarafından kabzedilmedikçe, satışının yapılmasına cevaz verilmemektedir.

Selem ve paralel selem sözleşmesi işlem akışı Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1: Selem ve Paralel Selem Süreci

Kaynak: (Alamad, 2019, s. 135)

Şekil 1’de görüldüğü üzere işlemler şu şekilde gerçekleşmektedir:

- (1) Selem alıcısı, peşin ödeme esaslı doğrultusunda, selem satıcısına ücretin tamamını ödeyerek belirlenen tarihte ürünü satın alacaktır.
- (2) Selem satıcısı, sözleşme şartları çerçevesinde belirlenen tarih ve usulde malı alıcıya teslim edecektir.
- (3) Selem alıcısı, selem akdinden bağımsız olarak, selem akdinde yer alan selem satıcısıyla illiyet bağı bulunmayan herhangi bir üçüncü bir taraf ile paralel selem sözleşmesi akdederek, selem satıcısı konumuna geçecektir. Bu durumda paralel selem alıcısı, peşin ödeme esaslı doğrultusunda, selem satıcısına ücretin tamamını ödeyerek belirlenen tarihte ürünü satın alacaktır.
- (4) Selem satıcısı belirlenen tarih ve usulde malı alıcıya teslim edecektir.

“Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Organizasyonunun” (AAOIFI), Faizsiz Finans Standartları (Sharia Standards) 10. bölüm faizsiz finans standardı başlığı altında, fiziki teslimat esaslı, nakdi mutabakata dayanmayan selem ve alt seleme ilişkin temel ilkeleri ve uygulama esasları özetle şöyledir (AAOIFI, 2015, s. 272-278):

- Kendilerine murahhas vadelerde tamamlanmak kaydı ile tarafların irade beyanı doğrultusunda, farklı işlemlerden müteşekkil selem sözleşmeleri için uzlaşmak (ön sözleşme) veya çerçeve sözleşme hazırlamak caizdir. Ön sözleşme şeklinde akdedilen selem sözleşmesi, esas sözleşmenin bir cüzü haline gelmekle birlikte, taraflar karşılıklı rızaları ile esas sözleşmede farklılıklar öngörebilirler (Madde 2/1).

- Selem akdinde bedelin; faize imkân sunmayacak uygulama esasları ile standart (belirli ölçüler dâhilinde standart markalı şirket malları) mallar, misli mallar (ölçekle, tartıyla, uzunluk ölçüsü ve birbirine çok yakın büyüklükteki sayıyla gerçekleştirilebilen mallar) kıyemi mallar, belirli bir malın kullanım hakkının veya menfaatinin belirli bir süre çerçevesinde devredilmesi, nakit olursa nakdin cinsi, niteliği ve miktarının belirlenmiş olması, akdedildiği mecliste peşin veya selemde belirlenen vade öncesinde en fazla iki veya üç gün tehir edilmiş olması ve herhangi bir alacağın seleme bedel olarak uzlaşılmağı olması gereklidir. Belirli bir tarla veya arazinin mahsullerinin, selem malı olarak şart koşulması caiz değildir (Madde 3/1/1-3/2/3).
- Selem bedeli para, altın veya gümüş olduğunda selem malının para, altın veya gümüş olması caiz değildir (Madde 3/2/4).
- Selem malı, belirsizliğe veya şüpheye mahal bırakmayacak tarzda sarıh bir şekilde tanımlanmalı, miktarı malın nitelik ve türüne göre net ve piyasada bulunabilen mallardan olmalı, teslimat esası (partiler veya tek parti), tarihi ve teslimat yeri belirlenmiş olmalı, teslimat yeri belirlenmediyse akdin gerçekleştiği mahal veya örf ve uygulamalara göre olması gereken yer kabul edilir (Madde 3/2/5-3/2/10).
- Seleme konu mal kabzedilmeden satılamaz. Selem alıcısı, selem malını şart olarak akitte yer almaması ve vadenin dolması koşulu ile para dışındaki bir mal ile değiştirebilir. Bu durumda seleme konu malın seleme uygun ve seleme konu akdedilen maldan daha değerli olmaması gerekir (Madde 4/2).
- Selemde taraflar ikale (karşılıklı rıza dâhilinde belirlenen esaslara uygun) ile anlaşarak akdin tamamını veya mümkünatı olan kısmi cüzünü feshedebilirler (Madde 4/3).
- Selemde alıcı, vade geldiğinde teslim almaktan kaçınırsa ve mal standartlara uygun ise alıcı teslim alamaya zorlanır. Teslimde daha kaliteli bir mal söz konusu olursa alıcı almak zorundadır ve satıcı ilave kalite için bedel talep edemez. Ters durumda satıcı daha kalitesiz veya nispeten yakın bir kalite malı teslim ederse satıcı reddedebilir, teslim alabilir veya sulh yolu ile bedelinde indirim uygulanabilir (Madde 5/1-5/2).
- Selemde belirlenen tür dışında bir mal, istisna olarak yukarıda ifade edilen değiştirme esasları dışında, seleme konu edilemez (Madde 5/4).
- Seleme konu malın teslimi vade öncesinde caiz olmakla birlikte, alıcının geçerli bir mazereti durumunda satıcı tarafından alıcı malı teslim almaya zorlanamaz (Madde 5/5).
- Satıcının malı teslimde çaresiz kalması durumunda kendisine malı teslim için mühlet verilir. Bu gibi durumlarda alıcı isterse seleme konu malın çıkmasını bekleyebilir, selem akdini feshederek bedelini tahsil edebilir veya seleme uygun bir mal ile değiştirebilir. Mal tesliminde gecikme için herhangi bir cezai müeyyide şart tutulması caiz değildir (Madde 5/6-5/8).
- Selem satıcısı selem alıcısı ile akdettiği sözleşme çerçevesinde, ilgili sözleşmeden bağımsız olarak, teslim konu mal için üçüncü bir tarafla alıcı konumunda, alt selem sözleşmesi gerçekleştirebilir. Aynı durum selem alıcı olan taraf içinde geçerlidir (Madde 6/1-6/2).

- Selem ve alt selem sözleşmeleri birbirlerinden bağımsız müstakil birer sözleşme oldukları için, selem sözleşmesindeki bir olumsuzluk, alt selem sözleşmesine dayanak olarak kullanılıp alt sözleşmeye yansıtılamaz (Madde 6/3).

2.2. Uygulama

İslâm fıkında, ticari muamelelerde aracı olarak kullanılan sözleşmelerin iktisadi, hukuki, kaydi ve makasıdı yönleri, onların meşruiyetinin temel unsurlarıdır (Bayındır, 2015, s. 225). Yani hakkında açık bir delil veya haram olduğuna dair sahih bir kıyas bulunmadıkça, herhangi bir sözleşme haram görülemez (Affane, 2017, s. 221). Dolayısıyla İslâm hukukunun akit özgürlüğü prensibi çerçevesinde, “helali harama haramı da helale çeviren şartlar” dışında ibaha kuralı (eşyada asıl olan mübahlıktır) esasınca bütün akitler ticaret borsalarında kullanılabilir (Okka & Kazak, 2020, s. 281).

Mükemmel olarak yaratılan insanın, yaratılış gayesine uygun olarak, dünya ahiret dengesi içerisinde, kaza ve kader sürecinde, imtihanının bir bileşeni olarak riskte, insan, birçok durum ve açıdan çoğu zaman ne yapacağını bilememekte ve ancak sahip olduğu bilgiler ile belirsizlikler karşısında, davranışının doğası olarak, pozisyon almaya çalışmaktadır (Wahyudi vd., 2015, s. 11). Riske karşı bu davranış şekli, ticaret borsalarında her gün karşılaşılabilen bir olgudur. Ticaret borsalarında hem fiziki hem de finansal açıdan riskler ile sık sık karşılaşılır. Ticaret borsalarında ürünlerin miktar riski, fiyat riski, satış riski, ödeme riski, bozulma riski vb. riskler daima vardır ve bu risklerden tüm piyasa katılımcıları etkilenmektedir.

Ülkemizin en büyük problemi ekolojik dengedeki değişimler, tarım işletmelerinin optimal yapıdan uzak olması, tarım ailelerindeki bilgi ve eğitim yetersizliği, şehirleşmenin verimli arazileri istila etmesi, orman ve meraların, sulak alanların ortadan kalkmasıdır, bir kısım işlemlerdeki faiz yüküdür. Hükümetler ellerindeki imkanları kullanarak mevcut düzende verimi artırmak için gereken finansal, girdi ve makine-teçhizat yardımlarını kooperatifler, bankalar aracılığıyla yapmakta, fakat yıllık ortalama 18 milyon ton civarındaki hububat rekoltesini artırmakta zorlanılmaktadır. Hububat, ticaret borsalarında ve borsa dışında değerlendirilmesine rağmen sistematik ve sistemik yetersizlikler mevcuttur. Bu da eldeki ürünlerin gereği gibi değerlendirilemediğini ortaya koymaktadır. Tarımdaki amaç üreticiyi ve tüketiciyi korumak, milli geliri artırmaktır. Ne ölçüde borsalar teknik bakımdan yeterli hale getirilebilirse ve ne ölçüde de faiz riskinden ve diğer risklerden korunulabilirse, eldeki ürün optimal şekilde değerlendirmiş, dolayısıyla da araçlardan daha çok çiftçi ve tüketici korunmuş olur. Sistemde başarılı olunması halinde ülkemizin hububat ithalatı da bir ölçüde azalacak, tarım sektörünün milli ekonomiye katkısı artacaktır.

Dünya genelinde farklı ülkelerde, spot veya vadeli ticaret borsalarında tarım sektörü kaynaklı riskleri yönetme imkânı arayan üreticiler, tüccarlar, sanayiciler ve ihracatçılar, birçok risk faktörü ile karşı karşıyadırlar. “Hasat ve kaliteye ilişkin üretim riski, fiyat riski, alıcı ve satıcı taraflar için piyasa riski, işlem takası ve sonuçlandırılmasına ilişkin karşı taraf riski, işletme sermayesi için gereksinim duyulan finansman kaynaklı kredi riski, mevzuat ve düzenleme kaynaklı belirsizlikler sonucu ortaya çıkan kurumsal risk ve üretici destekleri noktasında politik riskler” (UNCTAD, 2009, s.

10), tarafların genel olarak konvansiyonel ve İslâmi ticaret borsalarında karşı karşıya oldukları risk faktörleridir.

Ticaret borsaları, piyasa katılımcılarına ve paydaşlarına, “*emtia piyasaları kaynaklı belirsizlik ve riskleri yönetebilecekleri imkânları*” (UNCTAD, 2009) sunmaktadır. Piyasa katılımcılarının maruz kalacakları benzer veya farklı risklerin niteliği, boyutu ve etkileri farklılıklar taşıyabilmektedir (UNCTAD secretariat, 2019, s. 13-14). Bu bağlamda üreticiler, borsalar, yatırımcılar, tüccar ve sanayiciler ile hükümetler açısından kullanılacak enstrümanlar, izlenecek stratejiler ve uygulamalar farklılıklar içerebilecektir.

Konvansiyonel ticaret borsası; konvansiyonel borsa felsefesi ışığında işlemlerin ekonomik ve mali yönlerine odaklı, haram helal gözetmeyen seküler bir işletme olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. İslâmi ticaret borsası ise; konvansiyonel anlayışın odaklandığı alanı, İslâmi ticaret ve finans kuralları çerçevesinde sosyal, etik ve ahlaki boyutlarıyla dikkate almakta, böylece İslâm dininin kaynağı, felsefesi, hedefleri, temelleri ve değerlerinin etkili olduğu bir işletme olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Konvansiyonel ticaret borsalarının sosyal, ekonomik ve finansal açılardan tüm iş ve uygulama esaslarında referans aldıkları temel kriterlerde; ahlâki sınırlamaların olmaması, piyasa güçlerine güven duyulması, paylaşımdan ziyade büyüme ve kârlılık odaklı hareket edilmesi ve karşılıklı yardımlaşma olgusunun rekabetçilik ve güç dengesi altında zayıf formda uygulanması söz konusudur.

Konvansiyonel ve İslâmi ticaret borsalarında gerçekleştirilen analizlerde, ürüne, kullanılan teçhizata ve analizi yapan yetkili personellere bağlı olarak riskler ön planda olduğu için çeşitli standartlar getirilmiştir. Analiz hataları; analiz için yeterli analiz numunesinin alınmaması, analiz için alınan numunenin ürünün tamamını kapsayacak türde olmaması, alınan numunenin sehven veya bilerek değerlerinin sisteme hatalı girilmesi, analiz esnasında yeterli mesleki özen ve itinanın gösterilmemesi, analize konu ürün sahibi olan ikili ilişkilerin hatalı analize sebebiyet vermesi vb. birçok faktörle doğrudan ilişkilidir. Hatalı yapılan analizler alıcı veya satıcıyı yanıltabileceği gibi, doğru piyasa fiyat oluşumunu da engelleyici bir fonksiyon sergiler. Tarafların ticaretinde güven unsurunu zedeleyebileceği gibi, borsanın da imajını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu açılardan analiz ve standart esaslarına yaklaşıldığında, akde konu ürünlerin niteliklerinde ve uygulama esaslarında muhtemel hatalar, akdin tesisi ve güvenilirliği noktasında soru işaretlerine yol açabileceği gibi haksızlığa uğrama, güvende zedelenme, hile yapma, aldatma ve aldanma gibi durumlara da yol açabilecektir. Bu bağlamda gerek konvansiyonel gerekse İslâmi ticaret borsası uygulamalarında, çalışanlar, standartları uygulamalı ve analizlerde mesleki profesyonelliklerini kullanmalıdırlar.

Konvansiyonel ve İslâmi ticaret anlayışının daha çok uygulama tarafında yer alan ticaret borsası, ticaret hayatının başat aktörü konumunda yer almakta, ekonomi ve genel toplum üzerinde olumlu etkiler meydana getirmektedir. Müslümanların şüphe duymadan helal ürünler üzerinden ticaret borsalarında güvenle işlem yapabilecekleri ve finansman

gereksinimlerini karşılayabilecekleri bir enstrümana duyulan ihtiyacın selem ve paralel selem sözleşmeleriyle sağlanabileceği düşünülmektedir.

Literatürde, İslâmi esaslara uygun tarımsal emtia temelli selem uygulama modellerinde (Şeyranlıoğlu ve Karavardar, 2019; Wardayati vd., 2017; Rahma, 2020) banka merkezli uygulama esaslarının hâkim olduğu görülmektedir. Selem uygulamalarında, banka dışı mekanizmaların etkili olduğu model çalışmaları kısıtlıdır. Endonezya’da, İslâmi çiftçi kooperatiflerinin başarısı bağlamında selem sözleşmelerinin uygulanabilirliği üzerine yapılan çalışma (Hudaifah vd., 2019) ile Türkiye’de TMO, Fiskobirlik vb. düzenleyici regülatör kurumların uygulama merkezinde yer aldığı, ayrıca aynı çalışma kapsamında yine ilgili düzenleyici kuruluşların banka odaklı sistemde aracı kuruluş olarak yer aldıkları uygulama (Ülev ve Selçuk, 2018) modelleri dikkati çekmektedir.

Ticaret borsası uygulamalarında, selem ve paralel selem sözleşmelerinin kullanılmak istenmesinin temelinde, *“Sadecce üretici ile tüketici arasında sıradan basit bir anlaşma olmaktan çıkarılmış ve toplumsal sorunlar olan enflasyon, tüketim ekonomisi yerine üretim ekonomisi, veresiye yerine peşin alışverişleri, israf yerine tasarrufu ve benzeri birçok faydayı beraberinde getirmesi”* (Akdemir, 2018) ile risklerin etkin yönetilmesi beklentilerinin yattığı ifade edilebilir.

Selem ve paralel selem sözleşmelerinin ticaret borsalarında kullanımı ile ilgili olarak, *“İslâmi bir gerçeğe dönmeyi arzulamak başka bir şey, ancak bu gerçekliği tüm somut yönleriyle tasavvur etmek başka bir şeydir”* (Chapra, 2019, s. 362). Bu nedenle, ticaret borsalarında, İslâm hukuku çerçevesinde gerçekleştirilmeye çalışılacak selem ve paralel selem işlemlerinin, beşeri bir çabanın ürünü olduğu gerçeğinden hareketle, hatalı uygulamalar içerebileceği (Naqvi, 2018, s. 141) ve daimi bir iyileştirme çabasını gerekli kılabileceği unutulmamalıdır.

İslâmi ticaret borsaları, genel anlamda konvansiyonel borsa ekosistemlerine benzer bir ekosistemde, İslâmi borsa felsefesi doğrultusunda, özgün bir anlayış ve bileşenleri ile faaliyet göstermektedir. İslâmi ticaret borsalarında spot işlem süreci, İslâm hukukuyla uyumlu olarak, konvansiyonel piyasalarda gerçekleşen işlem süreçleri ile aynı esaslar temelinde işlemektedir. Vadeli işlem süreci temelinde ise temel ilkeler, sözleşmeler ve uygulamalar bağlamında farklılaşmaktadır. Bu bağlamda uygulama kapsamında, ticaret borsasında gerçekleşecek işlemler, selem ve tarımsal emtia vadeli selem sözleşmesi üzerinden örneklendirilecek, konvansiyonel vadeli işlem sözleşmesi ile farklılıkları ortaya konulacaktır.

Uygulama kapsamında selem alıcısı, selem satıcısı ile akdettiği sözleşme (orijinal selem sözleşmesi) çerçevesinde, ilgili sözleşmeden bağımsız olarak, teslim konu mal için üçüncü bir tarafla satıcı konumunda, alt selem sözleşmesi gerçekleştirmektedir (AAOIFI, 2015, s. 272). İşlemlerde nakdi mutabakat söz konusu değildir. Uygulama kapsamında alt selem sözleşmesi, vadeli selem sözleşmesi olarak ele alınmıştır.

2.2.1. İşlem Verileri

İşlem verileri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: İşlem Verileri

İşlem Konusu	İşlem Detayı
Orijinal selem sözleşmesi	MBS3 (Makarnalık Buğday 3. Sınıf Selem Satış Sözleşmesi)
İşleme konu ürün	Buğday Makarnalık 3. Sınıf
İşleme konu miktar	750.000 kg
Orijinal Selem sözleşmesi satış birim fiyatı	2,120 TL
Selem sözleşmesi imzalanma tarihi	20.03.2021
Selem sözleşmesi orijinal sözleşme teslim tarihi	21.06.2021
Ürün teslim lokasyonu	XYL Lisanslı Deposu
Ürün teslim şekli	Fiziksel olarak XYL Lisanslı Deposuna teslim veya ELÜS (Elektronik Ürün Senedi)
Ürün temininden sorumlu orijinal satıcı	M
Ürün alıcısı	N
Ürün temininden sorumlu orijinal satıcı	N
Selem sözleşme standardını düzenleyen kurum	CHY Ticaret Borsası
Selem sözleşme standardına onay veren kurum	TBDK
Selem sözleşmesi bedelinin ödenmesinde aracı olan kurum	KTA
Vadeli selem sözleşmesi	MZ3 (Buğday Makarnalık 3. Sınıf)
Vadeli selem sözleşme teslim tarihi	25.06.2021
Ürün teslim lokasyonu	XYL Lisanslı Deposu
Ürün teslim şekli	Fiziksel olarak XYL Lisanslı Deposuna teslim veya ELÜS
Vadeli selem sözleşme standardını düzenleyen kurum	CHY Ticaret Borsası
Vadeli selem sözleşme standardına onay veren kurum	TBDK
Vadeli selem sözleşmesi bedelinin ödenmesinde aracı olan kurum	KTA
Vadeli selem sözleşmesinde piyasa katılımcıları	Orijinal selem sözleşmesinin alıcısı konumunda bulunan ve vadeli selem sözleşmesinde satıcı konumuna geçen N., Tüccar H., Yatırımcı E., Üretici C., Makarnacı S., Uncu D., Makarnacı B.
Ürün spesifikasyonları	Rutubet oranı (%); 14.00 ve altı, Hektolitire (kg/h1); 74.00-75.90 aralığı, Protein (nx5.7); 11.5-12.4 aralığı, Sağlam hububatın dışındaki maddeler (%gr); 2.00-7.00 aralığı

Tablo 2’de yer alan verilere ilave olarak işlem verilerine ilişkin olarak aşağıdaki bilgiler de dikkate alınacaktır.

- Selem sözleşmesi çerçevesinde takas kurumu FRD’nin işlem garantörü olarak satıcı M’den talep edeceği ücretler; teminat, teminat saklama ve takip ücreti (işlem başına 100 TL) işlem takas komisyonu (işlem tutarı üzerinden 0,001).
- Ticaret borsasında orijinal selem sözleşmesine girecek satıcı tarafın yükümlülüklerini gerçekleştirmediği durumda garantör olan takas kurumu FRD, ilgili ürünün spot piyasadan tedarik edilmesi ve XYL Lisanslı deposuna teslimi için M’ye vekaleten (imzalanan vekalet akdi çerçevesinde) ENA spot emtia tedarikçisini, aracılık komisyonu ve ürün bedeli M’nin teminatından karşılanmak üzere yetkilendirecektir.
- Takas kurumu FRD’nin orijinal selem sözleşmesinde rolü, satıcı tarafın fiziki teslimi gerçekleştirmesi için ücreti mukabili M’ye garantörlüktür.

- Vadeli selem sözleşmesinde satıcı konumunda bulunan N için, orijinal selem sözleşmesinde, M'nin takas kurumu ile yapmış olduğu muamelelerin aynısı geçerli olacaktır.
- Vadeli selem sözleşmesinde borsanın takas kurumu FRD, N dışındaki diğer katılımcılar için bir temsilci (aracı) konumundadır.
- Seans içerisinde alınan sözleşmelerin aynı seans içerisinde satılmaması esastır (brüt ve işlem bazında takas).
- Vadeli işlem selem sözleşmelerinin her biri ayrı bir işlem ve sözleşme hükmüne haizdir.
- Şeffaf bir şekilde piyasa arz ve talebi doğrultusunda gerçekleşen işlem bilgileri doğru bir şekilde bültenlerle ilan edilecektir.

2.2.2. İşlem Gerçekleşmeleri

İşlem gerçekleşmeleri şöyledir:

- (1) M ve N, MSB3 sözleşmesini, CHY Ticaret Borsası nezdinde imzalamışlardır. MBS3 kapsamında N, M'nin KTA bünyesinde bulunan selem sözleşme hesabına 1.590.000 TL aktarmıştır. M, sözleşme teminat tutarını FRD'nin KTA bünyesinde bulunan hesabına aktarmış veya teminat mektubunu FRD'ye teslim etmiştir. FRD M'nin KTA selem hesabından 100 TL teminat saklama ve takip ücreti tahsil etmiştir.
- (2) N, 23.03.2021 tarihinde, orijinal selem sözleşmesi kapsamında fakat orijinal selem sözleşmesinden bağımsız olarak borsa bünyesindeki MZ3 vadeli selem sözleşmesinde satıcı taraf olarak katılım sağlamıştır. Vadeli sözleşme teminat tutarını FRD'nin KTA bünyesinde bulunan hesabına aktarmış veya teminat mektubunu FRD'ye teslim etmiştir. FRD N'nin KTA selem hesabından 100 TL teminat saklama ve takip ücreti tahsil etmiştir.
- (3) N, 29 Mart'ta MZ3 için 250 tonluk ürünü 2,20 TL birim fiyattan Tüccar H'ye satmıştır. Seansta sadece bir işlem gerçekleşmiştir. CHY Ticaret Borsası vadeli selem seans işlem sonuçları FRD'nin ekranına aktarılmıştır. Vadeli selem seans işlem sonuçları doğrultusunda MZ3 sözleşmesi kapsamında 250 tonluk ürünün işlem bedeli olan 550.000 TL, takas kurumu FRD tarafından H'nin KTA selem hesabından N'nin KTA selem hesabına, ürün ise N'nin KTA selem hesabından H'nin KTA selem hesabına aktarılmıştır. N ve H'nin KTA selem hesaplarından ayrı ayrı takas işlem komisyonu FRD tarafından 550 TL tahsil edilmiştir. İlgili işlemler kapsamında FRD tarafından tahsil edilen ücretler bundan sonra işlem sonuç tablosunda toplu olarak gösterilecektir.
- (4) N, 21 Nisan'da MZ3 için 500 tonluk ürünü 2,299 TL birim fiyattan satışa koymuştur. Satışa konulan ürünün sadece 120 tonluk kısmı 2,299 TL birim fiyattan Makarnacı S tarafından alınmıştır. N, 27 Nisan'da MZ3 için 380 ton 2,35 TL bir birim fiyattan satış girmiştir. Satışa konulan ürünün 180 tonluk kısmı Makarnacı B, 50 tonluk kısmı Uncu D, 75 tonu ise Üretici C tarafından 2,35 TL birim fiyattan satın alınmıştır. Geriye kalan kısmın satışı gerçekleşmediğinden iptal olmuştur. CHY Ticaret Borsası vadeli seleme ilişkin Nisan ayının farklı seans işlem sonuçları FRD'nin ekranına seans sonraları

aktarılmıştır. Vadeli selem seans işlem sonuçları doğrultusunda MZ3 sözleşmesi kapsamında 21 Nisan seansı sonucunda 120 tonluk ürünün işlem bedeli olan 275.880 TL, takas kurumu FRD tarafından S'nin KTA selem hesabından, 27 Nisan seansı sonucunda 180 tonluk ürünün işlem bedeli olan 423.000 TL B'nin KTA selem hesabından, 50 tonluk ürünün işlem bedeli olan 117.500 TL D'nin KTA selem hesabından, 75 tonluk ürünün işlem bedeli olan 176.250 TL C'nin KTA selem hesabından N'nin KTA selem hesabına, ürünler ise N'nin KTA selem hesabından ilgili katılımcıların KTA selem hesaplarına aktarılmıştır.

- (5) Üretici C, 18 Mayıs'ta MZ3 için 50 tonluk ürünü 2,48 TL birim fiyattan, Tüccar H, 200 tonluk ürünü 2,53 TL birim fiyattan, Makarnacı B, 80 tonluk ürünü 2,52 TL birim fiyattan, Makarnacı S, 40 tonluk ürünü 2,528 TL birim fiyattan satışa koymuştur. Yatırımcı E, 160 ton 2,528 TL birim fiyattan alış girmiş ve işlemi gerçekleştirmiştir. Uncu D, 200 ton 2,53 TL birim fiyattan alış girmiş ve işlemi gerçekleştirmiştir. Takas kurumu FRD, ilgili seans sonucu kapsamında takas işlemlerini gerçekleştirmiştir.
- (6) Yatırımcı E, MZ3 için 20 Haziran'da 160 ton 2,68 TL birim fiyattan, Uncu D ise 180 ton 2,675 TL birim fiyattan satış girmiştir. Seansta girilen satış işlemlerinden gerçekleşen olmamıştır.
- (7) 15 Haziran'da hasat gerçekleştiren M, 820 tonluk ürünü Lisanslı depoya getirmiş ve ürünler ELÜS olarak KTA selem hesabına aktarılmıştır.
- (8) 17 Haziran'da MSB3 selem sözleşmesi çerçevesinde M'nin, XYL Lisanslı deposuna teslim ettiği ürünlerden 180 tonluk kısmının sözleşme analiz değerlerini taşımadığı FRD tarafından tespit edilmiştir.
- (9) M sözleşme analiz değerlerini taşıyan ürünlerin tedariki için ELÜS işlem piyasasına müracaat etmiş ve analiz değerlerini taşıyan 110 tonluk ELÜS'ü 2,55 TL birim fiyattan satın almış ve KTA'daki selem hesabına virmanlamıştır.
- (10) 21 Haziran'da FRD tarafından M'nin KTA selem hesabından 750 tonluk ürün N hesabına, 25 Haziran'da ise N'nin KTA Selem hesabından 675 tonluk ürün ilgili diğer hesaplara aktarılmıştır.

Tablo 3: Vadeli İşlem Tablosu

İşlem	Sözleşme	İşlem Tarihi	Satıcı	Alıcı	Miktar (Kg)	Birim Fiyat (TL)	Tutar (TL)	Teminat Saklama ve Takip Ücreti (TL)	Takas Komisyonu (TL)
Orijinal Selem Sözleşmesi	MBS3	20.03.2021	M	N	750.000	2,12	1.590.000	100	
Vadeli Selem Sözleşmesi	MZ3	24.03.2021	N					100	
Borsa işlemi	MZ3	29.03.2021	N	H	250.000	2,2	550.000		550
Borsa işlemi	MZ3	21.04.2021	N	S	120.000	2,299	275.880		275,88
Borsa işlemi	MZ3	27.04.2021	N	B	180.000	2,35	423.000		423
Borsa işlemi	MZ3	27.04.2021	N	D	50.000	2,35	117.500		117,5
Borsa işlemi	MZ3	27.04.2021	N	C	75.000	2,35	176.250		176,25
Borsa işlemi	MZ3	18.05.2021	C	E	50.000	2,48	124.000		124
Borsa işlemi	MZ3	18.05.2021	B	E	80.000	2,52	201.600		201,6

Borsa işlemi	MZ3	18.05.2021	S	E	30.000	2,528	75.840		75,84
Borsa işlemi	MZ3	18.05.2021	S	D	10.000	2,528	25.280		25,28
Borsa işlemi	MZ3	18.05.2021	H	D	190.000	2,53	480.700		480,7
Orijinal Selem Sözleşmesi Tasfiyesi	MBS3	21.06.2021	M	N	750.000			100	
Vadeli Selem Sözleşmesi pozisyon kapatma	MZ3	25.06.2021	N	H, S, B, D, C	675.000			100	
Vadeli Selem Sözleşmesi pozisyon kapatma	MZ3	25.06.2021	C, B, H, S	E, D	360.000				

Bu işlemler sonrası katılımcı bazında oluşan pozisyonlar ise tablo 4' te yer aldığı şekildedir.

Tablo 4: Katılımcıların Net Pozisyon Durumu

Katılımcı	Alış Miktarı (Kg)	Satış Miktarı (Kg)	Net Pozisyon Miktarı (Kg)
B	180.000	80.000	100.000
C	75.000	50.000	25.000
D	250.000		250.000
E	160.000		160.000
H	250.000	190.000	60.000
N	750.000 (Orijinal sözleşme)	675.000 (Vadeli sözleşme)	75.000
S	120.000	40.000	80.000
Toplam	1.785.000	1.035.000	750.000

Net pozisyonda ürün sahibi olan katılımcılar, ürünlerini fiziksel olarak lisanslı depodan çekebilecekleri gibi spot piyasada, ticaret borsası spot işlem piyasasında veya ELÜS piyasasında istedikleri zaman likidite edebileceklerdir.

Ticaret borsalarında işlem görebilecek vadeli selem işlem sözleşmelerini uygulama üzerinden konvansiyonel vadeli işlem sözleşmelerinden farklı kılan unsurlar şöyledir:

- İşlemler tam tutar üzerinden gerçekleşmektedir. Konvansiyonel vadeli işlemlerde ise başlangıç ve sürdürme teminatları söz konusudur. Teminat yetersizliği durumlarında teminat tamamlama çağrısı yapılmaktadır.
- İşlemlerde kaldıraç oranı söz konusu değildir. Konvansiyonel vadeli işlemlerde ise kaldıraç oranları söz konusudur.
- İşlemlerde açığa satış söz konusu değildir. Konvansiyonel vadeli işlemlerde açığa satış söz konusudur.
- Orijinal selem sözleşmesi kapsamında elindeki fonu plase eden alıcı taraf, alternatif fırsatlardan istifade edebilmek açısından vadeli selem sözleşmesi (alt selem) ile sermayesini verimli bir şekilde değerlendirebilmektedir. Satıcı taraf ise konvansiyonel kredi mekanizması döngüsüne kapılmadan elde ettiği fon ile üretim sürecinin finansmanı rahatlıkla sağlayabilecektir. Sözleşmenin alıcı veya satıcı tarafı üretici olabileceği gibi ülke gıda tedarikinden sorumlu kurum veya ithal tarımsal emtia

temelli ihracat gerçekleştiren kurumlar da olabilecektir. Vadeli işlemlerde ise tarafların temel saiklerinin arbitraj, spekülasyon ve korunma olduğu dikkate alındığında, ilgili sözleşmelerde pozisyon alanların plase edebilecekleri fon ile (teminat marjı), kaldıraç imkanları nedeniyle yapacakları yatırım arasındaki makas, sermayelerinin maksimize edilmesinde her zaman için beklenen amacın gerçekleşmesine imkân sunamayabilecektir.

- İşlemlerde fiziki teslimat esastır. Konvansiyonel vadeli işlemlerde fiziki teslimat, nakdi uzlaşma veya ters işlemle pozisyonlar kapatılabilmektedir.
- Katılımcılar tıpkı konvansiyonel vadeli işlemlerde olduğu gibi korunma amacıyla alt selem kapsamında rahatlıkla pozisyon alabilmektedirler.
- İşlemler, alt selem sözleşmelerinin vadeli işlemlere alternatif olarak kullanılabilmesini ortaya koymaktadır.
- 750 tonluk reel varlık karşılığı 1.395 tonluk işlem yani yaklaşık 1,8 katı işlem gerçekleşmiştir. Sonuç itibarıyla esas amaç olan fiziksel teslimata konu ürün miktarı 750 tondur. Konvansiyonel vadeli işlemlerde fiziksel teslimat amaç olmadığı gibi n katı işlem gerçekleştirilebilmektedir. Esasında konvansiyonel bakış açısıyla İslâmi sözleşmelere getirilen temel eleştiri, işlem hacimlerinin sığ kalması meselesidir. Bu uygulama üzerinden hareket edilecek olursa 1.395 tonluk işlem karşılığı oluşan hacim 1.900 bin TL'dir. Konvansiyonel vadeli işlem sözleşmeleri ile emtia fiyatlarında oluşan balonların günah keçisi olarak türev enstrümanlar ilan edildiği (Roulet ve Pichler, 2020) dikkate alındığında, selem ve alt selem sözleşmelerinin bu anlamda, ülke ekonomilerinin krizlere maruz kalmasını engelleyici bir faktör olarak birer baraj fonksiyonu icra edebilecekleri söylenebilir.
- Selem sözleşmelerinin doğası gereği içerdiği riskler, sözleşmelerin standartlaştırılması ile İslâmi hükümlere uyum riski, teminat mekanizması ile karşı taraf ve teslim riski, alt selem ile fiyat, pazarlama ve likidite riskleri ve ELÜS'ler ile de varlık bulundurma risklerinin yönetilebileceği görülmektedir.

Sonuç

Vadeli selem işlemi çerçevesinde uygulama, sadece buğday üzerinden ve dar bir kapsamda (birkaç seans ve birkaç işlem) ele alınarak gerçekleştirilmiştir. Benzer çerçevedeki tarımsal emtiaların işleme konu olduğu ve işlem hacminin seanslar içerisinde daha çok katılımcı ile gerçekleştirilebileceği dikkate alındığında, İslâmi ticaret borsası işlemlerinin taklitçi değil özgün bir modelde (bilinçli), sektör ve ekonomi açısından nitelikli artı değer üretebileceği söylenebilir. İslâmi ticaret borsaları açısından konvansiyonel türev enstrümanlarının yerine kullanılabilmesi ifade edilen İslâmi enstrümanların reel bir alternatif mi yoksa muadil olarak ikame mi olduğu da başka bir sorunsaldır. Ayub, Samuel L. Hayes'in; "selem sözleşmelerinin konvansiyonel forward sözleşmelerinin eksik bir ikamesi olduğunu, İstisna sözleşmesinin ise kısmen de olsa forwarda muadil sözleşme hüviyetini taşıdığını, alt selem sözleşmeleri ile vadeli işlem sözleşmelerine muadil bir sözleşme elde edebileceği" sonucuna vardığını aktarmaktadır (Akt. Ayub, 2017, s. 232). Örnek bir uygulama üzerinden İslâmi ticaret

borsalarında vadeli selem kullanmak suretiyle ulaştığımız sonuç, İslâmi enstrümanların konvansiyonel ticaret borsası sözleşmelerine reel bir alternatif olarak kullanılabilceğini ortaya koymaktadır. Sonuç itibariyle, İslâmi ticaret borsalarının meşru ve öncelikli amaçları çerçevesinde gerek spot gerekse vadeli işlem piyasalarında, İslâm hukuku ile uyumlu tarımsal emtiaların (arpa, buğday, mısır, fındık, kahve vb.) ve sözleşmelerin konvansiyonel borsalara alternatif olarak kolaylıkla ve rahatça alınıp satılabileceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Kaynakça

- AAOIFI. (2015). *Faizsiz Finans Standartları*. TKBB Yayınları No:10. İstanbul.
- Addas, W. A. (2008). Methodology of Economics: Secular Versus Islamic "A Comparative Study of Economics: From Self-Interest To 'God's Interest". *MPRA Paper No. 8264*, International Islamic University Malaysia Press (Kuala Lumpur).
- Affane, H. (2017). *Fıkhi ve Ahlaki Yönleriyle İslâm'da Ticaret*. (S. Bayındır, Çev.) İstanbul: Karınca&Polen Yayınları.
- Ahmad, K. (Dü.). (2019). *İslam İktisadı Çalışmaları*. (F. Yozgat, Çev.) İstanbul: İktisat Yayınları.
- Akdemir, S. (2018). Faizin Yarattığı Toplumsal Sorunlara Alternatif Arayışlar Para Peşin Mal Vadeli Selem Sözleşmelerine Yenilikçi Bir Yaklaşım, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 78-109.
- Alamad, S. (2019). *Islamic Financial Instruments: Accounting of Sale-Based Contracts*. In S. Alamad, *Financial and Accounting Principles in Islamic Finance* (ss. 119-165). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-16299-3_6.
- Ali, M., & Zada, N. (2019). *The Islamic Finance Trading Framework Legitimizing Profit Making*. Cham: Palgrave CIBFR Studies in Islamic Finance. Palgrave Macmillan.
- Aybakan, B. (2009). *Selem*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (36), 402-405, Ankara: TDV Yayınları.
- Ayub, M. (2017). *İslami Finansı Anlamak*. (S. A. Çürük, ve R. Parlakkaya, Çev.) İstanbul: İktisat Yayınları.
- Baltacı, B. (2008). Bakara Suresi 282. Ayetin Genel Özellikleri ve Fıkhi Kavramları. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 147-177.
- Bayındır, S. (2015). *İslami Finans (Para ve Sermaye Piyasaları)*. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- Bozkurt, N. (2002). Ticaretin Felsefesi, Tarihçesi ve Etikle Olan Sıkı Bağına İlişkin Bazı Saptamalar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, (2), 153-179.
- Çeker, O. (1990). İslam Hukukunda Siparişler. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 373-385.
- Çeker, O. (2011). *Kredi Kaynaklarıyla İlgili Mülahazalarım. İslam Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finans Yöntemleri*, İslami İlimlerde Metodoloji Usul III/2, Çamlıca Sabahattin Zaim Kültür Merkezi Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı, İstanbul.
- Canan, İ. (1993). *Selem Hakkında*, Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte. İstanbul: Akçağ Yayınları.
- Chapra, M. U. (2019). *İktisadın Geleceği İslami Bir Bakış*. (M. Turan, Çev.) İstanbul: İktisat Yayınları.

- Cuno, K. M. (2006). Contrat salam et transformations agricoles en basse Égypte à l'époque Ottomane. *Annales*, 61(4), 925-940.
- Döndüren, H. (2010). *Delilleriyle Ticaret ve İktisat İlmihali*. İstanbul: Erkam Yayınları.
- Döndüren, H. (2011). *Faiz Yasağı ve Finansman Sağlama Yöntemleri. İslam Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finans Yöntemleri*, İslami İlimlerde Metodoloji Usul III/2, Çamlıca Sabahattin Zaim Kültür Merkezi Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı, İstanbul.
- Faisal, Y. A. (2016). Islamic Derivatives in Indonesia: A Study on Indonesian Ulama Council (MUI)'s Fatwa on Tahawwut (Hedging). *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi* (2), 35-61.
- Hasanuzzaman, S. M. (2017). *İslam İktisadının Fikhi İlkeleri*. (H. Çilingir, Çev.) İstanbul: İktisat Yayınları.
- Hudaifah, A., Tutuko, B., ve Sawarjuwono, T. (2019). The Implementation of Salam Contract for Agriculture Financing Through Islamic Corporate Social Responsibility (Case Study of Paddy Farmers in Tuban Regency Indonesia), *Journal of Islamic Economics*, 11(2), 223-246.
- İkbal, Z., ve Mirakhor, A. (2014). *Ekonomik Gelişim ve İslami Finans*. İstanbul: Borsa İstanbul Yayınları.
- Injadat, E. M. (2014). Futures and Forwards Contracts from Perspective of Islamic Law. *Journal of Economics and Political Economy*, 1(2), 241-252.
- İslahi, A. A. (2017b). *İslam İktisat düşüncesinin Değişimi (18. Yüzyıl)*. (H. D. Keskin, Çev.) İstanbul: İktisat Yayınları.
- Kahya, H. K. (2012). *İslam Borçlar Hukukunda Selem Akdi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karaman, H., Çağrı, M., Dönmez, İ. K., & Gümüş, S. (2017). *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kaya, S. (2011). *XVIII.Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kredi Temin Yöntemleri. İslam Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finans Yöntemleri*, İslami İlimlerde Metodoloji Usul III/2, Çamlıca Sabahattin Zaim Kültür Merkezi Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı, İstanbul.
- Khan, M. A. (2017). *İslam İktisadına Giriş*. (G. Umut, Çev.) İstanbul: İktisat Yayınları.
- Khan, M. A. (2018). *İslam İktisadının Meseleleri Güncel Durum ve Geleceğin Bir Analizi*. (S. Karadoğan, Çev.) İstanbul: İktisat Yayınları.
- Kunhibava, S. (2010). Derivatives in Islamic Finance. *ISRA Research Paper*, (7).
- Naqvi, S. N. (2018). *İslam, Ekonomi ve Toplum*. (O. Maraşlı, Çev.) İstanbul: İktisat Yayınları.

- Ogunbado, A. F., ve Ahmad, U. (2015). Bay Salam As an Islamic Financial Alternative for Agricultural Sustainability in Nigeria. *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 11(4), 63-75.
- Okka, O., & Kazak, H. (2020). *İslami Finansal Yönetim Sistem ve Uygulama (Konvansiyonel Finansla Mukayeseli)*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özcan, T. (2011). *Günümüz Finans Kurumlarının İzlediği İki Yol ve Osmanlı Uygulamaları. İslam Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finans Yöntemleri, İslami İlimlerde Metodoloji Usul III/2, Çamlıca Sabahattin Zaim Kültür Merkezi Tartışmalı İlmi İhtisas Toplantısı, İstanbul.*
- Rahma, A.S.T.M. (2020). New Model of Salam Sale for Agricultural Development Finance. *Archives of Agriculture Research and Technology (AART)*, 1(3), 2-7.
- Resumes/ Abstracts. (2006). *Annales Histoire Sciences Sociales*, 61(4), I-VI. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.2307/40284964>.
- Roulet, T. J., ve Pichler, R. (2020). *Blame Game Theory: Scapegoating, Whistleblowing and Discursive Struggles following Accusations of Organizational Misconduct. Organization Theory*, 1(4). <https://doi.org/10.1177/2631787720975192>.
- Saracoglu, M. S. (2007). *Letters from Vidin: A Study of Ottoman Governmentality and Politics of Local Administration, 1864-1877*. Phd Thesis, The Ohio State University.
- Şeyranlıoğlu, O., ve Karavardar, A. (2019). KatılımBankacılığında Selem Finansman Yöntemine Dayalı Bir Model Önerisi. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 14(2), 523-538.
- Tatiana, N., Igor, K., ve Liliya, S. (2015). Principles and Instruments of Islamic Financial Institutions. *Procedia Economics and Finance* (24), 479-484.
- TKBB Faizsiz Finans Sözlüğü. (2020). Selem ve Alt Selem. <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/FAIZSIZ-FINANS-SOZLUGU.pdf>
- UNCTAD. (2009). *Development Impacts of Commodity Exchanges in Emerging Markets*. Report of the UNCTAD Study Group on Emerging Commodity Exchanges. New York and Geneva: UNCTAD.
- UNCTAD Secretariat. (2019). *Managing Commodity Price Risk in Commodity Dependent Developing Countries*. Trade And Development Board, Trade And Development Commission, Multi-Year Expert Meeting On Commodities And Development. Geneva: UNCTAD.
- Wahyudi, I., Rosmanita, F., Prasetyo, M. B., & Putri, N. I. (2015). *Risk Management for Islamic Banks-Recent Developments from Asia and the Middle East*. Solaris: John Wiley & Sons Singapore Pte. Ltd.

Wardayati, S.M., Roziq, A., ve Ningsih, W.F. (2017). Innovation of The Salam Financing Product (A Case Study In Bumi Rinjani Probolinggo SRB), *Advances In Global Business Research*, 13(1), 2402-2420.

Yanpar, A. (2015). İslami Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar. İstanbul: Scala Yayıncılık.

Zeydan, A. (2017). İslam Hukukuna Giriş. (A. Şafak, Çev.) İstanbul: Kayihan Yayınları.

Extended Abstract

Today, the main market participants in the commodity exchanges (producers, merchants, etc.) are face the need for financing from time to time for various reasons. Interest-bearing loans are the easiest and shortest way to access finance from the point of view of producers and traders in financing need. Interest bearing loans are restructured at various intervals (monthly, quarterly, semi-annually, once a year, from harvest to harvest) that banks set within the framework of the agreements. Loan payments put producers in a vicious cycle following a certain period of time. They end up in a tight spot by paying their loan debts with harvest income, then borrowing under the same requirements (fertilizer, pharmaceuticals, etc.) and then liquidating their debt with future harvest income. Accordingly, salam contracts, provides the financing needed in order to get away from interest accruals by reducing dependence on interest-bearing loans, both producers and merchants, and to enhance earnings. Salam contracts seems more reasonable compared to financing using interest bearing financing under normal circumstances. This is because the manufacturer shall be able to finance the production or marketing inputs by collecting the price of the product beforehand without bearing any interest. Merchants, on the other hand will be able to gain more access to the working capital that it needs. Similar conditions also apply to buyer parties for intermediate use of production or commerce (at the right time, at the right price, at the right point of supply of goods). Selem contracts are considered will play an active leading role in ensuring sustainability in agricultural production, increasing family revenues and welfare, ensuring food safety and contributing to exports. Man is the question of what to consume, how to produce and distribute, how to shape the friendship and equality relations with other people, which efforts to shape the resources that God willingly offers according to his life through a more prosperous and strong life together with livelihood, is one of the issues ongoing from the creation of the first person to today and is the basis of the fundamental philosophy of commerce life. Your conventional understanding of trade, as foreign stimuli and attitudes change, will be endlessly transformed based on human appreciation. The idea of Islamic commerce is not the product of human thought from any scientific research, but it has a divine aspect that leads to a unique lifestyle (the belief in the divine). Islamic trade differs from conventional commercial concepts in terms of ideas, perceptions, methods and theories. It can be said that Islamic trade encompasses all other elements of conventional trading, except for the harams. The scope of the study is to use parallel salam contracts in the commodity exchanges as an alternative instrument to conventional futures contracts from a conventional

and Islamic commercial perspective for protection purposes. this study addressed the Salam and Parallel Salam contracts with the perspective of conventional and Islamic trade. For the purpose of the study, the first part addressed the concept of conventional and Islamic trade. The second part provides information on the Salam and Parallel Salam contracts as an alternative instrument and provides an application for the use of these instruments in trade markets as an alternative to conventional futures contracts. The futures process is based on an example of a practice on the use of Parallel Salam contracts as an alternative instrument in commodity exchanges. In this context, the differences of Parallel Salam contracts with conventional futures contract are presented. Natural and legal persons, investors, industrialists and merchants may be parties to the transactions under the Salam and Parallel Salam contracts, or they may also be Islamic exchange commodity funds. Considering that the Islamic commodity funds within the scope of agricultural commodities in compliance with the Islamic Law, performing the salam and parallel salam transactions under the commodity exchange will contribute to the depth and transparency of market transactions. Derivative agreements used in conventional trade markets constitute a violation of the Islamic law, and the need for alternative agreements to be used. The functionality and work of an alternative instrument has been revealed in conventional contracts by using the salam and parallel salam contracts in futures transactions on Islamic commodity exchange. At the same time, the nature of contracts risk is minimized by the use of relevant agreements within the scope of futures within the commodity exchanges. The study indicates that Salam and Parallel Salam contracts can be used as alternative instruments in commodity exchanges as a real alternative to conventional commodity exchange futures contracts.